

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 450

Polityka ekonomiczna

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Barbara Cibis

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-617-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Lyubov Andrushko: Prognozowanie pozyskania drewna w Polsce na podstawie danych GUS / Roundwood production forecasting in Poland, on the basis of the data of the central statistical office.....	13
Tomasz Bernat: Przedsiębiorczość i oczekiwania większych zarobków a ryzyko podjęcia działalności / Entrepreneurship and higher earnings expectations vs. risk of business set up.....	25
Beata Bieńkowska: Spółdzielnie socjalne – szanse i bariery rozwoju przedsiębiorczości społecznej w Polsce / Social cooperatives – opportunities and threats for social entrepreneurship development in Poland.....	35
Wioletta Bieńkowska-Gołasa: Produkcja i wykorzystanie energii elektrycznej na Mazowszu z uwzględnieniem OZE / Production and use of electricity in Mazowsze with the consideration of renewable energy sources.....	46
Agnieszka Biernat-Jarka: Dzierżawa jako sposób zwiększenia powierzchni gospodarstw rolnych w województwie mazowieckim / Leasing as a method of farms' area increase in Mazowsze Voivodeship.....	56
Krystyna Bobińska: Miejsce kraju w rankingach wieloczynnikowych jako podstawa do identyfikacji nieuruchomionych rezerw rozwoju gospodarczego / The place of the country in the multifactoral ratings as a basis for identification of the hidden reserves for economic growth.....	68
Malgorzata Bogusz, Sabina Ostrowska: Wybrane problemy polityki społecznej i zdrowotnej wobec osób starszych na poziomie lokalnym – sztuka partycypacji / Chosen problems of social and health policy for seniors at local level – the capability of participation.....	82
Przemysław Borkowski: Problemy prowadzenia rachunku kosztów i korzyści w inwestycjach infrastrukturalnych / Challenges in optimising cost-benefit analysis in infrastructure projects.....	91
Barbara Chmielewska: Dysproporcje w jakości życia ludności wiejskiej i miejskiej a polityka ich zmniejszania / Disparities in quality of life of rural and urban population vs. policy of its reduction.....	103
Kazimierz Cyran: Postrzeganie marek własnych produktów żywnościowych a perspektywy ich rozwoju / The perception of private labels of food products vs. the prospects for their development.....	114
Sławomir Dybka: Skuteczność promocji w Internecie – perspektywa klienta / Effectiveness of the Internet promotion – customer perspective.....	125
Malgorzata Gasz: Priorytety rozwoju innowacyjności polskiej gospodarki / Priorities of Polish economy innovation development.....	138

Aleksandra Gąsior: Poziom rozwoju transportu jako determinanta procesu restrukturyzacji dużych przedsiębiorstw / The level of transport as a determinant of the process of large enterprises restructuring	150
Edyta Gąsiorowska-Mącznik: Przedsiębiorczość w strategiach gmin województwa świętokrzyskiego / Entrepreneurship in strategies of municipalities of Świętokrzyskie Voivodeship	161
Jarosław Górecki, Jadwiga Bizon-Górecka: Analiza zachowania inwestorów w odniesieniu do kryterium ceny za roboty budowlane / Behavior of investors and price for construction works.....	172
Artur Grabowski: Wolność prowadzenia działalności gospodarczej w obszarze sportu profesjonalnego / Freedom of business activity in the area of professional sport.....	182
Sylvia Guzdek: Kooperacja jako główna forma współpracy przedsiębiorstw w międzynarodowych sieciach biznesowych / Cooperation as the main form of cooperation in international networks of business	191
Marcin Halicki: The Foster-Hart measure as a tool for determining the set of risky portfolios that do not expose the investor to the bankruptcy / Miara Foster-Harta jako narzędzie do wyznaczania zbioru ryzykownych portfeli, które nie narażają inwestora na bankructwo.....	205
Mateusz Halka: Wykonawcy robót budowlanych na rynku zamówień publicznych a ich kondycja ekonomiczno-finansowa / Construction contractors on the public procurement market vs. their economic and financial standing	217
Tomasz Holecki, Magdalena Syrkiewicz-Świtała, Agnieszka Bubel, Karolina Sobczyk: Finansowe konsekwencje realizacji dyrektywy transgranicznej w ochronie zdrowia / Financial consequences of the implementation of the cross-border healthcare directive	229
Żaklina Jabłońska: Marketing relacji i CSR jako narzędzia budowania przewagi konkurencyjnej przez franchyzodawców branży gastronomicznej w Polsce / Relationship marketing and CSR as tools for building of competitive advantage by franchisors of foodservice industry in Poland	241
Sławomir Jankiewicz: Wpływ bezpieczeństwa energetycznego na rozwój gospodarczy w Polsce / The impact of energy security to the economic development in Poland	251
Emilia Jankowska: Zróżnicowanie infrastruktury transportowej w kontekście polityki Unii Europejskiej / The diversity of transport infrastructure in the context of the EU policy	260
Bożena Karwat-Woźniak, Paweł Chmieliński: Przemiany w strukturze agrarnej polskiego rolnictwa i wpływ wybranych instrumentów WPR na te procesy / Changes in the agrarian structure of Polish agriculture and the impact of selected CAP measures on these processes	272

Ewa Koloszyz: Światowy rynek mleka – wybrane zagadnienia / World dairy market – selected issues	287
Agnieszka Komor: Wybrane uwarunkowania strukturalne decyzji lokalizacyjnych małych i średnich przedsiębiorstw / Chosen structural conditions of localization decisions concerning small and midium enterprises.....	298
Aleksandra Koźlak, Barbara Pawłowska: Współczesne wyzwania europejskiej polityki transportowej / Current challenges of European transport policy	311
Hanna Kruk, Anetta Waśniewska: Parki krajobrazowe i narodowe jako element rozwoju zrównoważonego na przykładzie gmin województwa wielkopolskiego / National and landscape parks as part of sustainable development. Case study: Wielkopolska Voivodeship communes	323
Anna Krzysztofek: Dyrektywa 2014/95/UE oraz wynikające z niej zmiany / Directive 2014/95/EU, and changes resulting from it	334
Władysława Łuczka: Ekologiczna gospodarka żywnościowa w województwie wielkopolskim w okresie integracji z Unią Europejską / Ecological food economy in Wielkopolska Voivodeship in the time of accession into the European Union	347
Aleksandra Majda: The analysis of succession strategy, success determinants in Polish family business – case study / Analiza determinant sukcesu strategii sukcesyjnej w polskich przedsiębiorstwach rodzinnych – studium przypadku.....	357
Janusz Majewski: Problem wyceny zapyłania jako usługi środowiskowej / The problem of the valuation of pollination as environment service	369
Arkadiusz Malkowski: Ruch graniczny jako czynnik rozwoju regionu przygranicznego na przykładzie pogranicza zachodniego Polski / Border traffic as a factor in the development of border regions on the example of the borderland of Western Poland.....	378
Grażyna Michalczuk, Agnieszka Zalewska-Bochenko: Platforma e-PUAP jako przykład elektroniczacji usług administracji publicznej dla ludności / e-PUAP as an example of electronic services of public administration for the citizens	390
Danuta Mierzwa, Małgorzata Krotowska: Czynniki ekonomiczno-społeczne integracji poziomej rolników – raport z badań / Economic and social factors of horizontal integration of farmers – study report	399
Karolina Olejniczak: Czynniki rozwoju obszarów funkcjonalnych w świetle badań empirycznych / Factors of functional areas development in the light of empirical research	410
Dorota Pasińska: Polski rynek drobiu po wstąpieniu do Unii Europejskiej / Polish poultry market after the accession to European Union	421
Ewa Polak, Waldemar Polak: Wskaźniki dotyczące zdrowia i opieki zdrowotnej jako mierniki jakości życia w Polsce na tle wybranych państw /	

Indices referring to health care as the measure of life quality in Poland in comparison to selected countries.....	433
Adriana Politaj: Zakłady aktywności zawodowej oraz zakłady pracy chronionej jako pracodawcy osób niepełnosprawnych w Polsce / Vocational development centres and sheltered workshops as employers of handicapped persons in Poland	446
Iwona Pomianek: Klasyfikacja gmin miejsko-wiejskich w Polsce według poziomu rozwoju społeczno-ekonomicznego / Classification of semi-urban communes in Poland by the level of socio-economic development	458
Zdzisław W. Puślecki: Current re-shaping of international business / Obecne zmiany kształtu biznesu międzynarodowego	471
Magdalena Ratalewska: Rozwój sektora kreatywnego gier komputerowych w Polsce / The development of the creative industries sector of computer games in Poland.....	491
Jarosław Ropęga: Czynniki niepowodzeń gospodarczych małych przedsiębiorstw w aspekcie nowego paradygmatu cywilizacyjnego / Failure factors of small enterprises in the context of new paradigm of civilization ...	501
Robert Rusielik: Wykorzystanie alternatywnych indeksów produktywności do pomiaru efektywności rolnictwa w Polsce / Alternative productivity indexes for measuring agricultural efficiency in Poland.....	514
Izabela Serocka: Znaczenie czynników lokalizacji przedsiębiorstw a aktywność władz lokalnych gmin województwa warmińsko-mazurskiego / The importance of business location factors vs. the activity of Warmia and Mazury Voivodeship local authorities.....	524
Katarzyna Smędzik-Ambroży, Joanna Strońska-Ziemiann: Rozwój lokalny na obszarach wiejskich o zróżnicowanym rolnictwie (przypadek podregionu pilskiego na tle sytuacji w Wielkopolsce) / Local development in rural areas with diversified agriculture (the case of pilski subregion on the background of the situation in Wielkopolska).....	538
Karolina Sobczyk, Tomasz Holecki, Joanna Woźniak-Holecka, Michał Wróblewski: Wykorzystanie środków publicznych w walce z wykluczeniem cyfrowym na poziomie samorządowym / Public funds use against digital exclusion at the level of self-government	550
Michał Świtłyk: Efektywność techniczna gospodarstw mlecznych w Polsce w latach 2009-2011 / Technical efficiency of dairy farms in Poland in 2009-2011.....	561
Dariusz Tłoczyński: Konkurencja pomiędzy przewoźnikami Ryanair i Wizz Air jako element rozwoju polskiego rynku usług transportu lotniczego / Competition between Ryanair and Wizz Air as an element of development of Polish air transport market	570

Weronika Toszewska-Czerniej: Productivity of service delivery process as a factor affecting the level of differentiation / Produktywność procesu usługowego jako czynnik kształtujący poziom zróżnicowania	584
Roman Tylżanowski: Stymulatory procesów transferu technologii w przedsiębiorstwach przemysłowych wysokiej techniki w Polsce / Stimulators of technology transfer processes in high-tech manufacturing sector in Poland	594
Małgorzata Wachowska: Czas pozyskiwania cudzych idei przez przemysł. Doświadczenia Polski / Adoption time of others' ideas by industry. Experience of Poland	606
Agnieszka Werenowska: Kierunki zmian na rynku niskokosztowych linii lotniczych / Directions of changes in the market of low-cost airlines.....	616
Barbara Wieliczko: Wspólna Polityka Rolna a zarządzanie ryzykiem w rolnictwie / Common agricultural policy vs. risk management in agriculture	626
Artur Wilczyński: Progi rentowności w gospodarstwach mlecznych w latach 2013-2020 / Break-even point analysis for dairy farms in 2013-2020	633
Jarosław Wołkonowski: Handel zagraniczny Litwy w latach 2012-2015 a sankcje gospodarcze przeciw Rosji / Lithuanian foreign trade in the years 2012-2015 vs. economic sanctions against Russia	644
Arkadiusz Zalewski: Uwarunkowania regionalnego zróżnicowania poziomu nawożenia mineralnego w Polsce / Determinants of regional differences of level of mineral fertilization in Poland.....	658
Anna Zielińska-Chmielewska, Mirosław Walawski: The use of futures rapeseed contracts exemplified by a trading company in Poland / Zastosowanie kontraktów <i>futures</i> na rzepak przez przedsiębiorstwa handlowe w Polsce	669

Wstęp

Z wielką przyjemnością oddajemy w Państwa ręce publikację pt. *Polityka ekonomiczna*, wydaną w ramach Prac Naukowych Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu. Opracowanie składa się z 58 artykułów (w tym 5 w języku angielskim), w których Autorzy prezentują wyniki badań dotyczących zagadnień związanych z funkcjonowaniem współczesnych systemów gospodarczych w zakresie polityki gospodarczej. Tematyka podjęta w artykułach jest stosunkowo szeroka – mieści się w czterech obszarach problemowych. Pierwszy przedstawia rozważania związane z polityką innowacyjną, wolnością prowadzenia działalności gospodarczej oraz formami współpracy przedsiębiorstw. Drugi obszar dotyczy polityki transportowej, w tym infrastruktury i konkurencji. Trzeci obejmuje opracowania z zakresu polityki społecznej i zdrowotnej państwa – na poziomie zarówno krajowym, jak i lokalnym. Czwartą grupę stanowią artykuły dotyczące rolnictwa, w tym szczególnie wspólnej polityki rolnej i przemian w strukturze agrarnej.

Publikacja przeznaczona jest dla pracowników naukowych szkół wyższych, specjalistów zajmujących się w praktyce problematyką ekonomiczną, studentów studiów ekonomicznych oraz słuchaczy studiów podyplomowych i doktoranckich.

Artykuły składające się na niniejszy zbiór były recenzowane przez samodzielnych pracowników naukowych uniwersytetów, w większości kierowników katedr polityki ekonomicznej. W tym miejscu chcielibyśmy serdecznie podziękować za wnikliwe i rzetelne recenzje, często inspirujące do dalszych badań. Oddając powyższą publikację do rąk naszych Czytelników, wyrażamy nadzieję, że ze względu na jej wszechstronny charakter spotka się ona z zainteresowaniem i przyczyni do rozpoczęcia inspirujących dyskusji naukowych.

Jerzy Sokołowski, Grażyna Węgrzyn

Karolina Olejniczak

Politechnika Poznańska

e-mail: karolina.olejniczak@doctorate.put.poznan.pl

**CZYNNIKI ROZWOJU
OBSZARÓW FUNKCJONALNYCH
W ŚWIELE BADAŃ EMPIRYCZNYCH**

**FACTORS OF FUNCTIONAL AREAS DEVELOPMENT
IN THE LIGHT OF EMPIRICAL RESEARCH**

DOI: 10.15611/pn.2016.450.36

JEL Classification: R580, R00, R500.

Streszczenie: Współczesne regiony ekonomiczne charakteryzują się podmiotowością, która wyrażana jest poprzez usytuowanie na poziomie jednostek samorządu terytorialnego, w podmiotowości społeczności oraz poprzez uczestnictwo w procesach społeczno-gospodarczych. Teoria rozwoju endogenicznego zakłada potrzebę absorpcji innowacji i tworzenia klimatu innowacyjności wśród lokalnej społeczności. Realizacja koncepcji rozwoju endogenicznego wymaga odpowiednich polityk interwencji na poziomie lokalnym oraz współdziałania sfery publicznej i prywatnej. W artykule przedstawiono wybrane wyniki jakościowych badań własnych przeprowadzonych w 2015 roku w subregionie leszczyńskim wśród małych i średnich przedsiębiorstw, instytucji oraz organizacji pozarządowych. Skoncentrowano się na takich czynnikach, jak: instytucje otoczenia biznesu, wspieranie inicjatyw lokalnych oraz kapitał ludzki i społeczny. Przeprowadzona analiza subregionu pozwoliła na sformułowanie wniosków dotyczących ww. zagadnienia.

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, instytucje, endogeniczny, subregion.

Summary: Nowadays economic regions are characterized by subjectivity, which is expressed by positioning at the local government level, the subjectivity of the community and through participation in the processes of socio-economic development. The theory of endogenous development implies the need to absorb innovations and the creation of innovation among the local community. Implementation of the concept of endogenous development requires appropriate policy interventions at the local level and the cooperation of public and private spheres. The article presents selected results of qualitative own research conducted in 2015 in the Leszno subregion among small and medium-sized enterprises, institutions and non-governmental organizations. The article focuses on such factors as business environment institutions, supporting local initiatives as well as human and social capital. The analysis of the subregion allowed to formulate conclusions on the above issues.

Keywords: local development, institutions, endogenous, subregion.

1. Wstęp

Region ekonomiczny charakteryzuje określone terytorium, grupa działających w nim aktorów, takich jak: przedsiębiorstwa, instytucje, władze publiczne oraz logika organizacyjna określająca zdolność do współpracy tych aktorów i zdolność uczenia się. Środowisko kreowane w regionie może być źródłem innowacyjności, która może stać się metodą rozwoju społeczności lokalnej [Nowakowska (red.) 2009]. W aktualnej perspektywie finansowej polityki rozwoju zwraca się szczególną uwagę na obszary funkcjonalne charakteryzujące się wspólnymi uwarunkowaniami społeczno-gospodarczymi i środowiskowymi, powiązaniem funkcjonalnymi oraz wspólnymi celami rozwoju.

Celem niniejszego artykułu jest przegląd czynników rozwoju endogenicznego subregionu leszczyńskiego jako przykładu obszaru funkcjonalnego. Skoncentrowano się w nim na takich czynnikach, jak instytucje otoczenia biznesu oraz kapitał ludzki i społeczny. Na podstawie studiów literatury przedmiotu oraz wyników empirycznych badań własnych przeprowadzonych w subregionie sformułowano wniosek dotyczący ww. zagadnienia.

2. Regiony ekonomiczne i obszary funkcjonalne

W literaturze przedmiotu delimitacji regionów dokonuje się na podstawie kryteriów ekonomiczno-przestrzennych, administracyjnych oraz fizyczno-geograficznych [Secomski 1982]. Biorąc pod uwagę kryterium ekonomiczno-przestrzenne, uwzględnia się takie cechy wyróżnienia, jak: infrastruktura, specjalizacja i model gospodarczy. Według kryterium administracyjnego pod uwagę brany jest podział administracyjny państwa. Wreszcie według kryterium fizyczno-geograficznego podstawę delimitacji stanowią naturalne cechy i walory obszaru. Region stanowi podstawowy element układu regionalnego, a także układu administracyjno-gospodarczego kraju. Jednostkami wyższego rzędu są makroregiony, składające się z kilku regionów. Jednostki niższego rzędu nazywane są subregionami lub podregionami [Korenik 1999].

Wielu autorów, jak na przykład Kudłacz [1999], zwraca uwagę, że głównym wyznacznikiem delimitacji powinny być faktyczne wielopłaszczyznowe więzi, które mogą się różnić od podziałów administracyjnych. Istotne jest, aby pomiędzy podziałem administracyjnym a rzeczywistym istniała możliwie największa zbieżność, która świadczy o sprawności organizacyjnej państwa.

Jednym z kluczowych pojęć w rozważaniach dotyczących czynników rozwoju endogenicznego jest pojęcie regionu ekonomicznego, oznaczającego obszar wyodrębniony na bazie kryteriów ekonomicznych, mający określony profil gospodarczy i powiązany funkcjonalnie z gospodarką narodową [Meyer 1999].

Współczesne regiony ekonomiczne charakteryzują się podmiotowością, która wyrażana jest poprzez usytuowanie na poziomie jednostek samorządu terytorialne-

go (władze wybierane w wyborach powszechnych) w podmiotowości społeczności oraz poprzez uczestnictwo w procesach społeczno-gospodarczych [Parysek 2015]. Borys [1999] określa go jako konstrukcję o zwartej przestrzeni, która jest zdolna do samodzielnego kreowania procesów rozwoju.

Według klasyfikacji Floridy [2008], uwzględniającej znaczenie regionów w gospodarce globalnej, szczególnego znaczenia nabiera atrakcyjność regionów do lokalizacji wiedzy i innowacji. Stąd można je sklasyfikować w następujący sposób:

- 1) najwyżej w hierarchii znajdują się nieliczne regiony ekonomiczne generujące wiedzę i innowacje,
- 2) poniżej znajdują się regiony absorbujące wytworzoną wiedzę,
- 3) jeszcze niżej znajdują się liczne słabo rozwinięte regiony mające charakter peryferyjny.

Regiony słabo rozwinięte mogą brać udział w globalnej konkurencji dzięki tańszej sile roboczej lub ze względu na posiadane bogactwa naturalne. Kluczowe jest wytwarzanie innowacji w ściśle określonych lokalizacjach oraz ich rozprzestrzenianie dzięki procesom dyfuzji. Istotne znaczenie przypisywane jest efektywności wdrażania i wykorzystywania absorbowanych innowacji, czego efektem jest różnicowanie regionów ekonomicznych.

W okresie programowania polityki regionalnej 2014+ w Polsce szczególne znaczenie przypisywane jest wspieraniu rozwoju miast oraz ich obszarów funkcjonalnych. Realizacja takiej polityki wymaga identyfikacji obszarów, które charakteryzują się powiązaniem społecznymi, środowiskowymi oraz gospodarczymi. Obszar funkcjonalny według Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 [2011] oznacza wyodrębniony przestrzennie obszar charakteryzujący się określonymi uwarunkowaniami geograficznymi, przestrzennymi, społeczno-gospodarczymi, a także powiązaniem funkcjonalnymi prowadzącymi do wspólnych celów rozwojowych. Dzięki wspólnym celom polityki rozwoju możliwe jest efektywne wykorzystanie jego przestrzeni. Miejskie obszary funkcjonalne dzielą się na: ośrodki metropolitalne, regionalne, subregionalne i lokalne. Obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych wyznaczane są wokół miast liczących od 50 do 100 tys. mieszkańców. Miasta te odgrywają rolę centralnych ośrodków gospodarczych i społecznych, jak również centra usług publicznych ważnych dla mieszkańców. Obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych obejmują swoim zasięgiem gminy wiejskie w bezpośrednim sąsiedztwie tych ośrodków [EU-Consult 2014].

3. Istota lokalnego rozwoju gospodarczego

W literaturze przedmiotu rozwój lokalny charakteryzowany jest w różny sposób. Przedstawiciele szkoły francuskiej, jak na przykład A. Bars, D. Minot oraz D. Parthenay, uważają rozwój lokalny za proces wytwarzania trwałej dynamiki rozwoju na określonym terytorium, w którym zintegrowane zostają różne aspekty, w tym ekonomiczne i społeczne. Według X. Greffera rozwój lokalny jest procesem różnicowa-

nia i wzbogacania działalności gospodarczej i społecznej na danym terytorium, polegającym na wykorzystaniu własnych źródeł i energii. E.J. Blakely definiuje rozwój lokalny jako proces tworzenia instytucji, rozwijania przemysłu, wspierania nowych i istniejących przedsiębiorstw, transferu wiedzy oraz rozpoznawania nowych rynków zbytu [Chądzyński, Nowakowska, Przygodzki (red.) 2007].

Według Paryska [2005] rozwój lokalny obejmuje: tworzenie lokalnych instytucji rozwoju, podnoszenie kwalifikacji siły roboczej, transfer oraz rozprzestrzenianie się wiedzy i technologii, wzrost techniki i technologii, rozwój usług i alternatywnych produktów, wspieranie inicjatyw lokalnych na gruncie organizacyjnym, technicznym i finansowym.

Jedną z bardziej ogólnych definicji przedstawił Piekary [1995]. Zakłada ona, że rozwój lokalny są to trwałe, ukierunkowane, społecznie pożądane zmiany będące efektem zharmonizowanej i skutecznej działalności samorządów i społeczności lokalnych, prowadzące do ogólnego postępu zainteresowanych. Według Bagdzińskiego [1994], rozwój lokalny oznacza stałe korzystne zmiany na terytorium układu lokalnego tworzone na bazie lokalnych zasobów oraz specyficznych cech społeczności lokalnej, prowadzące do zaspakajania potrzeb mieszkańców oraz zwiększania ich dobrobytu. Pietrzyk [2000] zwraca uwagę, że w aktualnych poglądach dotyczących rozwoju regionalnego i lokalnego główne znaczenie ma endogeniczny potencjał rozwoju. Jego celem jest uruchomienie trwałej dynamiki rozwoju lokalnego, który ma charakter oddolny (*bottom up*). Do uruchomienia tej dynamiki potrzebna jest pewna „masa krytyczna”, stanowiąca zbiór zasobów zarówno fizycznych, jak i ludzkich.

W ujęciu ekonomicznym miarą rozwoju lokalnego jest wzrost produkcji i dochodów pieniężnych. Przyjmuje się także, iż miarą rozwoju jest zdolność do współzawodnictwa w sferze społecznej i gospodarczej z innymi subregionami. Najistotniejszą przesłanką procesów rozwojowych jest wzrost konkurencyjności danego obszaru na rynku zarówno krajowym, jak i międzynarodowym [Grabowska 2013]. Według Winiarskiego „konkurencyjność regionów oznacza ich zdolność do osiągnięcia sukcesów we współzawodnictwie gospodarczym” [Klamut (red.) 1999]. Czyż [2009] definiuje konkurencyjność regionów jako „zdolność do przystosowania się (...) do zmieniających się wyzwań i zadań gospodarczych, społecznych i środowiskowych i zdolność tworzenia nowych warunków rozwoju, które pozwalają utrzymać i wzmocnić pozycję regionu w układzie krajowych i międzynarodowym”.

W odniesieniu do regionów ekonomicznych szczególną rolę polegającą na stymulowaniu ich rozwoju odgrywa samorząd terytorialny. Granice regionów ekonomicznych nie muszą się pokrywać z granicami regionów administracyjnych, jednak funkcją samorządu województwa jest identyfikowanie regionów ekonomicznych i skuteczne wzmocnianie ich potencjału endogenicznego [Szmigiel 2009]. Do zadań samorządu lokalnego wynikających z jego istoty, oprócz zadań zdefiniowanych ustawowo, zaliczyć można m.in.: podejmowanie inicjatyw na rzecz stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego, tworzenie funduszy na rzecz rozwoju lokalnego,

prowadzenie działań promocyjnych, tworzenie udogodnień i zachęt dla inwestorów, udostępnianie lokalnych zasobów, pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania, tworzenie struktur organizacyjnych rozwoju lokalnego, inicjowanie struktur wspierania przedsiębiorczości i lokalnego systemu kształcenia [Parysek 2015].

4. Analiza czynników rozwoju endogenicznego subregionu w świetle badań empirycznych

W niniejszym rozdziale przedstawiono wybrane wyniki jakościowych badań własnych przeprowadzonych w 2015 roku w subregionie leszczyńskim wśród 20 mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw, 5 instytucji oraz 30 organizacji pozarządowych. W niniejszym artykule skoncentrowano się na takich czynnikach rozwoju, jak: instytucje otoczenia biznesu oraz inwestycje w kapitał ludzki i społeczny.

W hierarchicznym systemie osadniczym Wielkopolski główny potencjał rozwojowy skoncentrowany jest w obrębie obszaru funkcjonalnego aglomeracji poznańskiej. Ponadto istnieją ośrodki regionalne, takie jak: Kalisz i Ostrów Wielkopolski. Miasto Leszno, obok Gniezna, Konina i Piły, stanowi ośrodek subregionalny zdefiniowany jako obszar strategicznej interwencji. Ośrodki te, odgrywając rolę uzupełniającą niektórych funkcji stolicy regionu, wymagają szczególnego wsparcia w zadaniach związanych z dyfuzją rozwoju z obszaru metropolitalnego na obszar całego regionu oraz zwiększenia powiązań infrastrukturalnych, gospodarczych i społecznych. Subregion leszczyński pozostaje w zasięgu silnego oddziaływania aglomeracji poznańskiej.

Wskaźnik przedsiębiorczości subregionu leszczyńskiego (liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON przypadająca na 10 tys. mieszkańców) wynosi 1014 i jest niższy zarówno od średniej krajowej (1057), jak i od średniej dla województwa wielkopolskiego (1148). Innym wskaźnikiem określającym poziom przedsiębiorczości jest liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą przypadająca na 100 osób w wieku produkcyjnym. W subregionie leszczyńskim wskaźnik ten wynosi 13 i jest wyższy od średniej krajowej (12,1), ale niższy od średniej dla województwa (13,6). Stopa bezrobocia na koniec 2014 roku wyniosła 6,3%. Do najważniejszych instytucji otoczenia biznesu działających w subregionie należą: Leszczyńskie Centrum Biznesu Sp. z o.o. – Inkubator Przedsiębiorczości, Regionalna Izba Przemysłowo-Handlowa, Oddział w Lesznie Wielkopolskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości Sp. z o.o., Stowarzyszenie Kupców Leszczyńskich, Leszczyńskie Stowarzyszenie Handlowców „Starówka”, Cech Rzemiosł Różnych, Wielkopolska Izba Rzemieślnicza w Poznaniu – Pełnomocnik w Lesznie. Źródłem informacji dotyczącej pozycji rozwojowej oraz efektywności zarządzania gmin jest wysokość dochodów własnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca. W subregionie leszczyńskim wysokość dochodów własnych gmin wynosi 1696,9 zł i jest niższa od średniej wojewódzkiej (1891,6 zł) i krajowej (2041,9 zł). W strukturze przed-

siębiorstw dominuje przetwórstwo rolno-spożywcze (dwukrotnie większy udział przedsiębiorstw sektora rolniczego niż w Polsce), a także branże metalowo-maszynowa i budowlana. Subregion charakteryzuje się wysokimi nakładami inwestycyjnymi przedsiębiorstw w przeliczeniu na 1 mieszkańca, które wynoszą 3768 zł i są wyższe od średniej krajowej (3324 zł) i wojewódzkiej (3321 zł). Na terenie subregionu funkcjonuje kilka stref przyspieszonego rozwoju, w tym podstrefa Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz Kostrzyńsko-Słubicka Specjalna Strefa Ekonomiczna. Tylko trzy firmy subregionu zaliczane są do najbardziej innowacyjnych przedsiębiorstw regionu [AGERON Polska 2014].

4.1. Instytucje rozwoju

Współczesne procesy rozwoju przebiegają w układzie powiązań sieciowych obejmujących przedsiębiorstwa, inicjatywy obywatelskie, ośrodki naukowo-badawcze oraz władze publiczne. Na znaczeniu zyskuje przenikanie się idei i wymiana informacji. Instrumenty polityki gospodarczej administracji publicznej powinny koncentrować się na ułatwianiu oraz intensyfikacji transferu i komercjalizacji wiedzy. Kluczowe znaczenie tych instytucji polega na aktywizacji potencjału innowacyjnego, kreatywności i przedsiębiorczości, tzn. pobudzania potencjału endogenicznego zasobów, które prowadzić mają do efektywnego zagospodarowania lokalnych czynników wzrostu [Wyrwicka (red.) 2011].

Do najważniejszych instytucji rozwoju należą instytucje otoczenia biznesu, które pełnią funkcję stymulowania oraz wspierania konkurencyjności i innowacyjności małych i średnich przedsiębiorstw. Świadczą usługi w zakresie poprawy zarządzania, wykorzystania kapitału ludzkiego i zasobów finansowych, nawiązywania kontaktów oraz rozwoju organizacyjnego i technologicznego [Filipiak, Ruszała 2009]. Działalność instytucji otoczenia biznesu polega m.in. na prowadzeniu szkoleń i doradztwa, pośredniczeniu w komercjalizacji wiedzy i technologii, wsparciu w tworzeniu nowych przedsiębiorstw oraz pomocy dla funkcjonujących przedsiębiorstw, jak również inicjowaniu skupisk przedsiębiorstw, takich jak: klastry, strefy przemysłowe i parki technologiczne [ASM 2014].

Do najistotniejszych instytucji rozwoju w subregionie leszczyńskim należy funkcjonujący od 2012 roku inkubator przedsiębiorczości w Lesznie powstały z inicjatywy lokalnych władz samorządowych. Oprócz wynajmu powierzchni biurowych, produkcyjnych i konferencyjnych Leszczyńskie Centrum Biznesu świadczy usługi, których zakres przedstawiono w tab. 1.

Inkubator stanowi istotne centrum wspierania nowo powstałych przedsiębiorstw w postaci infrastruktury biznesowej oraz pozyskiwania finansowych środków zewnętrznych. Ponadto wspiera firmy dojrzałe, szczególnie w ramach funkcjonujących struktur klastrowych i sieci powiązań. Swoją ofertę kieruje również do młodzieży w zakresie pobudzania kreatywności oraz rozbudzania zainteresowań naukami ścisłymi. Pełni funkcję integrowania lokalnego środowiska przedsiębiorczości oraz pośredniczy w kontaktach z instytucjami transferu wiedzy i technolo-

Tabela 1. Zakres usług Leszczyńskiego Centrum Biznesu

Dla nowych firm	Dla firm dojrzałych	Dla młodzieży
<ul style="list-style-type: none"> • Inkubacja • Komunikacja wewnętrzna i zewnętrzna • Doradztwo (np. transfer technologii, pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania) • Szkolenia (np. finanse, PR) • Usługi proinnowacyjne (np. audyt technologiczny, kontakty z ekspertami i instytucjami B+R) • Usługi środowiskowe (np. dotyczące ekspertyz oddziaływania na środowisko) • Usługi finansowe (np. fundusz pożyczkowy LCB, oferty funduszy poręczeń kredytowych) • Wirtualne biuro 	<ul style="list-style-type: none"> • Komunikacja wewnętrzna i zewnętrzna • Doradztwo (np. transfer technologii, pozyskiwanie zewnętrznych źródeł finansowania) • Szkolenia (np. finanse, PR) • Usługi proinnowacyjne (np. audyt technologiczny, kontakty z ekspertami i instytucjami B+R) • Usługi środowiskowe (np. dotyczące ekspertyz oddziaływania na środowisko) • Usługi finansowe (np. fundusz pożyczkowy LCB, oferty funduszy poręczeń kredytowych) • Tworzenie sieci powiązań • Funkcjonowanie w ramach struktur klastrowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Warsztaty, np. w zakresie inżynierii kreatywności • Kursy np. programistyczne • Półkolonie tematyczne • Promocja nauk ścisłych w ramach Leszczyńskiego Centrum Nauki

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://lcb.leszno.pl/Projekty.html>.

gii. Współfinansowanie działalności inkubatora przez władze lokalne jest jednym z najważniejszych elementów tworzenia klimatu przedsiębiorczości w subregionie.

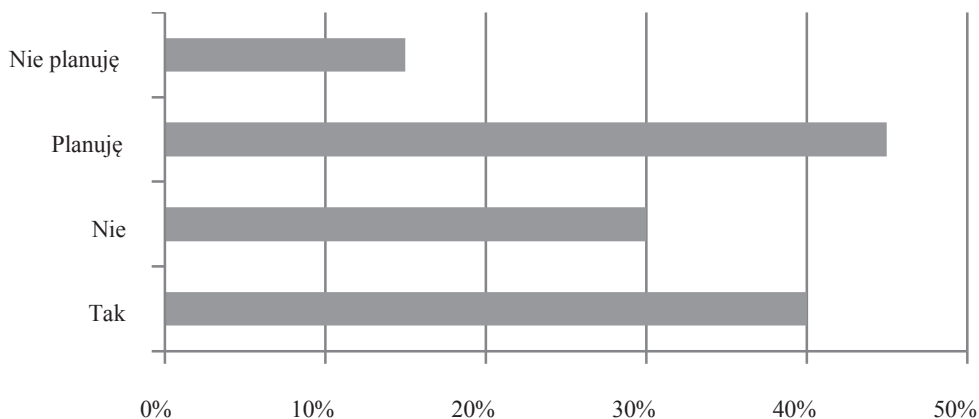
4.2. Kapitał ludzki i społeczny

Kapitał ludzki należy do najważniejszych zasobów przedsiębiorstw. Wiedza i umiejętności, a także zachowania i osobowość pracowników często decydują o sukcesie rynkowym. Przyczyną tego są: nieustanny postęp techniczny i technologiczny, a także potrzeba dostosowywania się do zmian w otoczeniu. Nieustanne podnoszenie kwalifikacji oraz doskonalenie zasobów ludzkich prowadzić ma do zwiększania wartości kapitału ludzkiego [Wyrwicka (red.) 2010]. Zgodnie z wynikami badań przeprowadzonych w subregionie tylko 40% przedsiębiorstw inwestuje w rozwój swoich pracowników, a kolejne 45% planuje takie inwestycje w przyszłości (por. rys. 1).

Dzieje się tak, mimo że 15% przedsiębiorstw uważa brak pracowników o odpowiednich kwalifikacjach za najważniejsze ograniczenia rozwoju w subregionie (por. rys. 2).

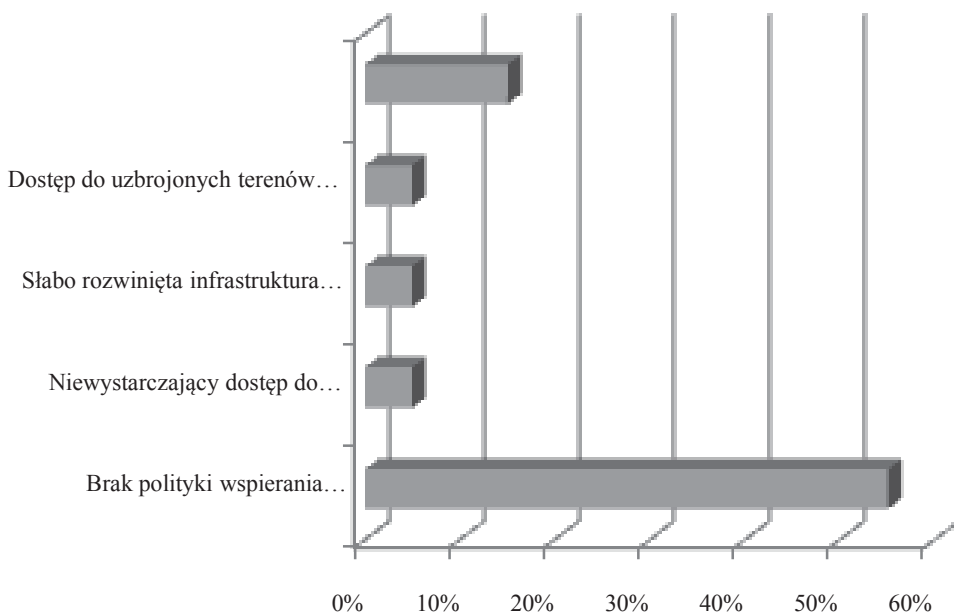
Ponadto do najistotniejszych problemów rozwoju z punktu widzenia przedsiębiorstw zaliczany jest brak odpowiedniej polityki wspierania przedsiębiorczości ze strony władz lokalnych.

Wyrazem kapitału społecznego jest struktura organizacji pozarządowych oraz poziom zaufania społecznego. Odzwierciedlają one jakość oddolnych inicjatyw lokalnych oraz poziom zorganizowania społeczeństwa. Według Stona [2001] do bezpośrednich wskaźników wykorzystywanych do pomiaru kapitału społecznego

Rys. 1. Inwestycje w kapitał ludzki w przedsiębiorstwach subregionu

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Najważniejsze ograniczenia rozwoju w subregionie z punktu widzenia przedsiębiorstw

Źródło: opracowanie własne.

zaliczyć można aktywność obywatelską, wzajemność oddziaływań, a także istnienie sieci powiązań. Grootaert [1998] wskazuje na takie wskaźniki, jak: integracja społeczna, polityka i społeczeństwo obywatelskie, a także powiązania i relacje poziome.

Tabela 2. Formy współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi w subregionie

<ul style="list-style-type: none"> – Prezentacja ofert organizacji (np. poprzez targi organizacji pozarządowych) – Promowanie wydarzeń organizowanych przez organizacje – Organizowanie konferencji i szkoleń – Promowanie wolontariatu – Udostępnianie informacji dot. zewnętrznych źródeł finansowania – Promowanie społeczeństwa obywatelskiego – Budowa sieci relacji pom. organizacjami subregionu – Prowadzenie bazy danych organizacji – Prowadzenie konsultacji społecznych – Tworzenie długofalowych programów współpracy – Prowadzenie portalu oraz profili w mediach społecznościowych dla organizacji
--

Źródło: opracowanie własne na podstawie https://www.leszno.pl/Wspolpraca_samorzadu_z_NGO.html.

Istotną cechą subregionu świadczą o jego kapitale społecznym jest funkcjonowanie silnych i licznych organizacji pozarządowych. Choć ich potencjał organizacyjny i finansowy nie przekracza ogólnopolskich tendencji, to na uwagę zasługuje fakt wzajemnego przenikania się oraz ich bliskiej współpracy z władzami lokalnymi i sektorem prywatnym. Zgodnie z wynikami badań przeprowadzonych w subregionie samorząd lokalny oraz sektor prywatny należą do najważniejszych partnerów organizacji pozarządowych [Olejniczak 2016]. Poza tradycyjnymi formami współpracy, takimi jak: współfinansowanie działalności, użyczenia i dzierżawa lokali, gruntów i przedmiotów, władze lokalne wspierają ich działalność poprzez liczne działania o charakterze informacyjnym i promocyjnym, szeroko pojęte doradztwo i szkolenia, a także integrację środowiska. Istotnym elementem współpracy są konsultacje społeczne dotyczące tematycznych programów długofalowej współpracy (por. tab. 2).

5. Zakończenie

Z punktu widzenia rozważań dotyczących czynników rozwoju endogenicznego istotne jest identyfikowanie regionów ekonomicznych, mających określoną podmiotowość gospodarczą i społeczną, zdolnych do samodzielnego kreowania procesów rozwoju. W dobie procesów globalizacji rośnie znaczenie regionów ekonomicznych, atrakcyjnych z punktu widzenia lokalizacji wiedzy i technologii lub zdolnych do absorpcji tych innowacji. W aktualnej perspektywie finansowej polityk rozwoju szczególną rolę odgrywają obszary funkcjonalne oznaczające wyodrębniony prze-

strzenie obszar charakteryzujący się jednolitymi celami rozwoju, mający silne powiązania funkcjonalne i wspólne uwarunkowania przestrzenne, środowiskowe oraz społeczno-gospodarcze.

W artykule skoncentrowano się na wybranych czynnikach rozwoju endogenicznego w badanym subregionie zdefiniowanym jako obszar funkcjonalny aglomeracji leszczyńskiej. Należy zwrócić uwagę, że wyniki badań wskazały określone tendencje, które należałoby potwierdzić w badaniu reprezentatywnym dla subregionu. Niemniej na podstawie uzyskanych wyników badania jakościowego wybranych przedsiębiorstw, instytucji i organizacji pozarządowych można stwierdzić, iż podejmowane inicjatywy na rzecz wspierania przedsiębiorczości i innowacyjności, a w szczególności ułatwiające transfer wiedzy i technologii w subregionie, wydają się niewystarczające. Choć inkubator przedsiębiorczości pełni istotną funkcję integrowania środowiska oraz tworzenia klimatu przedsiębiorczości, a także dodatkowo podejmuje zadania z zakresu promowania nauk ścisłych, to zasięg jego oddziaływania wydaje się ograniczony. Znajduje to swoje odzwierciedlenie w wynikach badań lokalnych przedsiębiorstw. Należy więc zakładać dalszą potrzebę tworzenia infrastruktury przedsiębiorczości w subregionie.

Przedsiębiorcy zasadniczo dostrzegają znaczenie inwestycji w kapitał ludzki, choć mniej niż połowa z nich podejmuje inicjatywy w tym zakresie. Do pozytywnych aspektów rozwoju kapitału społecznego zaliczyć należy intensywną współpracę władz lokalnych z organizacjami pozarządowymi oraz wspieranie inicjatyw, które prowadzą do kreowania procesów rozwoju.

Literatura

- AGERON Polska, 2014, *Strategia rozwoju gospodarczego z planem rozwoju stref inwestycyjnych i pozyskania inwestorów dla obszaru funkcjonalnego aglomeracji leszczyńskiej*.
- ASM-Centrum Badań i Analiz Rynku Sp. z o.o., 2014, *Atrakcyjność instytucji otoczenia biznesu dla rozwoju przedsiębiorczości w regionie łódzkim*.
- Bagdziński S.L., 1994, *Lokalna polityka gospodarcza w okresie transformacji systemowej*, Wydawnictwo UMK w Toruniu, Toruń.
- Borys T., 1999, *Problemy statystyki transgranicznej*, Wiadomości Statystyczne, nr 9, s. 39-51.
- Chądzyński J., Nowakowska A., Przygodzki Z. (red.), 2007, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, Wydawnictwa Fachowe CeDeWu, Warszawa.
- Czyż T. (red.), 2009, *Charakter regionalny województwa wielkopolskiego*, Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- EU-Consult, 2014, *Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru funkcjonalnego aglomeracji leszczyńskiej do 2030 roku*.
- Filipiak B., Ruszała J., 2009, *Instytucje otoczenia biznesu. Rozwój, wsparcie, instrumenty*, Difin Sp. z o.o., Warszawa.
- Florida R., 2008, *Who's Your City. How the Creative Economy is Making Where to Live the Most Important Decision of Your Life*, Basic Books, Nowy Jork.

- Grabowska A., 2013, *Konkurencyjność region a kapitał społeczny*, Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, nr 156.
- Grootaert C., 1998, *Social Capital: The Missing Link?*, The World Bank Social Development Family Environmentally and Socially Sustainable Development Network. Social Capital Initiative Working Paper, no. 3.
- Nowakowska A. (red.), 2009, *Budowanie zdolności innowacyjnych regionów*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Kogut-Jaworska M., 2008, *Instrumenty interwencjonizmu lokalnego w stymulowaniu rozwoju gospodarczego*, CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa.
- Klamut M. (red.), 1999, *Konkurencyjność regionów*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej im. O. Langego we Wrocławiu, Wrocław.
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 załącznik do Uchwały nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011.
- Korenik S., 1999, *Rozwój ekonomiczny na przykładzie Dolnego Śląska*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław.
- Kudłacz T., 1999, *Programowanie rozwoju regionalnego*, PWN, Warszawa.
- Markowski T., 1999, *Zarządzanie rozwojem miast*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Meyer B., 1999, *Gospodarka przestrzenna. Mechanizmy rozwoju, teorie i systemy*, PTO, Szczecin.
- Olejniczak K., 2016, *Organizacje pozarządowe w subregionie leszczyńskim. Potencjał i bariery*, Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym, vol. 19, no. 1, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź.
- Parysek J., 2005, *Podstawy gospodarki lokalnej*, Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań.
- Parysek J., 2015, *Rola lokalnego samorządu terytorialnego w rozwoju społeczno-gospodarczym i przestrzennym gmin*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny, LXXVII, zeszyt 3, s. 27-46.
- Piekary A., 1995, *Funkcje samorządu terytorialnego a jakość życia*, Wydawnictwo UW, Warszawa.
- Pietrzyk I., 2000, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, PWN, Warszawa.
- Secomski K., 1982, *Ekonomika regionalna*, PWE, Warszawa.
- Stone W., 2001, *Measuring Social Capital. Towards a Theoretically Informed Measurement Framework for Researching Social Capital in Family and Community Life*, Australian Institute of Family Studies Research Paper, no. 24.
- Szmigiel K., 2009, *Regionalne po co i z kim? Relacje międzynarodowe samorządów województw*, Geoprofit, Warszawa.
- Wyrwicka M.K. (red.), 2010, *Analiza sytuacji Wielkopolski w kontekście transformacji wiedzy w sieciach gospodarczych*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań.
- Wyrwicka M.K. (red.), 2011, *Budowa scenariuszy transformacji wiedzy wspierających innowacyjną Wielkopolskę*, Wydawnictwo Politechniki Poznańskiej, Poznań.